

SVERKER ARNOLDSSON I SZWEDZKA HISPANISTYKA

Cezary Taracha

Katedra Historii i Kultury Krajów Języka Hiszpańskiego, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Department of Culture and History of Spanish-language Countries, The John Paul II Catholic University of Lublin
e-mail: logro@kul.lublin.pl

Streszczenie. W 1959 r. zmarł profesor Sverker Arnoldsson, jeden z najwybitniejszych skandynawskich hispanistów. To właśnie on zapoczątkował badania nad relacjami szwedzko-hiszpańskimi, podbojem Nowego Świata, latynoamerykańską historiografią. Najwybitniejszym dziełem Arnoldssona jest studium poświęcone „czarnej legendzie”, w którym wskazał on na średniowieczną genezę tego zjawiska.

Słowa kluczowe: Arnoldsson, skandynawska hispanistyka, relacje szwedzko-hiszpańskie-iberoamerykańskie

W roku 1959, w pełni sił twórczych, zmarł niespodziewanie wybitny szwedzki historyk i hispanista Sverker Arnoldsson¹. Z perspektywy półwiecza warto przypomnieć dokonania szwedzkiej hispanistyki oraz przybliżyć mało znaną u nas postać tego wybitnego uczonego i prekursora studiów nad historią i kulturą Iberoameryki².

INSTYTUT IBEROAMERYKAŃSKI ORAZ INSTYTUT STUDIÓW LATYNOAMERYKAŃSKICH

Do czasu II wojny światowej szwedzka hispanistyka pozostawała na stosunkowo skromnym poziomie organizacyjnym, naukowym i dydaktycznym. Ograniczała się w zasadzie do lektoratów języka hiszpańskiego (czasem portugalskiego i katalońskiego) w ramach filologii romańskiej na uniwersytetach w Göteborgu, Lundzie, Sztokholmie i Uppsali. Większą uwagę zwracano przy tym

¹ Niniejszy tekst powstał w konsultacji ze szwedzkimi hispanistami z Uniwersytetu w Göteborgu.

² M. Mörne, *Sverker Arnoldsson (1908–1959)*, „The Hispanic American Historical Review”, 40/1, 1960, s. 72–74. Dziękuję bardzo za nadesłanie tego tekstu pani Annie Svensson z Biblioteki Uniwersyteckiej w Göteborgu.

na wiedzę z zakresu historii języka i literatury (np. Pérez Galdós, Blasco Ibáñez) niż na praktyczną znajomość współczesnego kastylijskiego.

Ważną rolę w promocji języka hiszpańskiego w Szwecji lat 30. XX w. odgrywały Wyższe Szkoły Handlowe (tzw. handelshogskolor) działające w Sztokholmie oraz Göteborgu. W stolicy zajęcia prowadził Bertil Maler, kierownik pierwszej w Szwecji katedry języka hiszpańskiego, w Göteborgu natomiast Nils Hedberg.

To właśnie Hedberg, korzystając z finansowej pomocy kręgów biznesowych wspierających tutejszy Handelshogskolor, rzucił pomysł utworzenia Instytutu Iberoamerykańskiego, centrum promowania kultury krajów języka hiszpańskiego i portugalskiego. Chciał w ten sposób, jak pisze Matilde Goulard de Westberg, przybliżyć Szwedom rzeczywistość i kulturę tego świata jakże odmiennego od skandynawskiego³.

Instytut rozpoczął działalność we wrześniu 1939 r. Oferował kursy języka i literatury oraz zbiory niewielkiej biblioteki. Już wkrótce dały się zauważyć pierwsze efekty pracy Instytutu. W latach 40. rosło zainteresowanie krajami iberoamerykańskimi. Hiszpański został wprowadzony jako przedmiot fakultatywny do szkół średnich, na rynku wydawniczym ukazały się słowniki, podręczniki do gramatyki, zbiory poezji. Instytut zaczął również organizować publiczne wykłady i odczyty, wystawy książek i dzieł sztuki, a Nils Hedberg, podróżując po krajach iberoamerykańskich, nawiązywał cenne kontakty z ludźmi kultury i powiększał zbiory biblioteki. Od 1954 r. Instytut rozpoczął wydawanie publikacji w języku hiszpańskim i portugalskim, w tym „Roczniki”, prace o charakterze naukowym, antologię poezji szwedzkiej. Sponsorzy ufundowali również stypendium, które pozwalało na sfinansowanie rocznych pobytów w Szwecji współpracowników z krajów iberoamerykańskich.

Śmierć Nilsa Hedberga w 1967 r. spowodowała kilkuletni kryzys w działalności Instytutu, który został następnie włączony w strukturę Sekcji Języków Romańskich Uniwersytetu w Sztokholmie.

Inną placówką zasłużoną dla rozwoju szwedzkiej hispanistyki jest sztokholmski Instytut Studiów Latinoamerykańskich (LAIS) powołany w 1951 r., a od 1977 r. funkcjonujący w ramach stołecznego Uniwersytetu. Jego głównym celem jest koordynacja podejmowanych w Szwecji studiów i badań nad historią i kulturą Ameryki Łacińskiej⁴.

³ M. Goulard de Westberg, *El Instituto Iberoamericano de Gotemburgo*, http://www.globalstudies.gu.se/digitalAssets/861/86106_Goulard.1989.pdf

⁴ Informacja na podstawie strony internetowej: http://www.lai.su.se/ml_text01.asp?src=170

SVERKER ARNOLDSSON: ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Profesor Arnoldsson urodził się w 1908 r., w miejscowości Sundsvall, w północnej Szwecji, większą część swego życia spędził jednak na południu kraju, w Göteborgu. Tu właśnie, w roku 1937, uzyskał doktorat i rozpoczął zajęcia na miejscowym Uniwersytecie jako profesor historii. Podjął również współpracę z nowo powstałym Instytutem Iberoamerykańskim. W roku akademickim 1951–1952, jako stypendysta Fundacji Rockefellera, prowadził kwerendy i badania historyczne w krajach latynoamerykańskich (Argentyna, Chile, Meksyk, Peru) oraz w Stanach Zjednoczonych⁵.

Z kolei w roku 1954, dzięki wsparciu *Instituto de Cultura Hispánica* oraz *Consejo Superior de Investigaciones Científicas*, przebywał w Madrycie (Biblioteka Narodowa). Inne miejsca jego poszukiwań badawczych to *Biblioteca Nazionale* w Neapolu i Muzeum Etnograficzne w Göteborgu⁶.

Profesor Arnoldsson współpracował z wiodącymi ośrodkami naukowymi w Szwecji specjalizującymi się w problematyce iberoamerykańskiej (Instytut Iberoamerykański w Göteborgu oraz Instytut Studiów Latynoamerykańskich w Sztokholmie). Był członkiem korespondentem Narodowej Akademii Historycznej (*Academia Nacional de la Historia*) w Buenos Aires oraz Urugwajskiego Instytutu Historyczno-Geograficznego (*Instituto Histórico y Geográfico del Uruguay*) w Montevideo.

Sverker Arnoldsson zmarł w Göteborgu, 10 października 1959 r.

* * *

Jego prace naukowe i badania koncentrowały się początkowo na dziejach XVII-wiecznej Szwecji. W 1937 r. ukazała się praca poświęcona relacjom szwedzko-francuskim w okresie wojny trzydziestoletniej⁷. Inne obszary studiów Arnoldssona to informacja i propaganda⁸ oraz historiografia⁹.

Następnie zainteresował się historią krajów iberoamerykańskich. Jest autorem wielu publikacji naukowych dotyczących dziejów Hiszpanii¹⁰, podboju

⁵ Por. *Instituto Ibero-Americano de la Escuela de Altos Estudios Mercantiles de Gotemburgo, Suecia. Informes Anuales de 1939 a 1964*, Göteborg 2005, s. 67.

⁶ S. Arnoldsson, *La leyenda negra*, s. 4.

⁷ *Svensk-fransk krigs- och fredspolitik i Tyskland 1634–1636*, Göteborg 1937.

⁸ *Krigspropagandan i Sverige före trettiodriga kriget*, Göteborg 1941.

⁹ *La historiografía moderna en Suecia*, "Boletín de la Academia Nacional de Suecia", 24/25, 1951, s. 657–669; *San Martín y sus contemporáneos suecos*, [w:] *San Martín. Homenaje de la Academia Nacional de la Historia en el Centenario de su Muerte (1850–1950)*, t. 1, Buenos Aires 1951, s. 102–106.

Los momentos históricos de América según la historiografía hispano-americana del período colonial, Gotemburgo-Madrid 1956; *Ibero-amerikansk historia*, "Historisk tidskrift", 20, 1957, s. 393–403; *Latin-amerikansk historia*, "Historisk tidskrift", 21, 1958, s. 239–248.

¹⁰ *Carlos V en los libros de texto de historia de Suecia*, Madrid 1958.

Ameryki¹¹, instytucji naukowych¹² oraz historiografii iberoamerykańskiej¹³, w tym znakomitego zbioru esejów historycznych i literackich „Poeter och Pirater” („Poeci i Piraci”)¹⁴.

Najbardziej znanym dziełem szwedzkiego hispanisty jest wydana pośmiertnie, w roku 1960, praca pt. „Leyenda negra. Estudios sobre sus origenes” („Czarna legenda. Studia dotyczące jej początków”)¹⁵. Początki jego zainteresowań tym zagadnieniem przypadają na lata 40. XX w., kiedy to na łamach szwedzkiego czasopisma „Göteborgs Morgonpost” opublikował on artykuł zatytułowany „Svarta Legenden” (czarna legenda). Tekst ten, poszerzony o nowy stan badań, ukazał się ponownie w ramach wspomnianego już zbioru szkiców „Poeter och Pirater”.

Na temat znakomitego studium dotyczącego początków czarnej legendy piszę w innym miejscu¹⁶, tu natomiast chciałbym jedynie podkreślić, że szwedzki uczony należał do grona historyków, którzy upowszechnili zaproponowane przez Juliána Juderíasa¹⁷ pojęcie „leyenda negra” i podjęli dyskusję na temat jej genezy, przejawów oraz konsekwencji dla obrazu Hiszpanii w epoce nowożytnej i współczesnej.

Profesor Arnoldsson dał się poznać jako propagator i tłumacz poezji hiszpańskiej, latynoamerykańskiej i brazylijskiej na język szwedzki¹⁸. Przełożył dzieła tak wybitnych twórców, jak Pablo Neruda¹⁹, Rubén Darío²⁰, Nicolás Guillén²¹, Ibarbourou. Występował również w charakterze komentatora szwedzkiego radia w sprawach dotyczących Hiszpanii i Ameryki Łacińskiej.

¹¹ *Los momentos históricos de América según la historiografía hispanoamericana del periodo colonial*, Madryt 1956; *Den spanska erövringen av Amerika i eftervärldens dom*, „Svensk tidskrift”, 40, 1953, s. 304–319; *La conquista española de América según el juicio de la posteridad: vestigios de la leyenda negra*, Madrid 1960.

¹² *Instituto Panamericano de Geografía e Historia*, „Historisk tidskrift”, 15, 1952, ss. 374–377; *Några intryck från spanskamerikanska arkiv och bibliotek*, „Arkiv, samhälle och forsknig. Svenska arkivsamfundets skriftserie, 1, 1953, ss. 6–11.

¹³ *Ibero-amerikansk historia*, „Historisk tidskrift”, 20, 1957, s. 393–403; *Latin-amerikansk historia*, „Historisk tidskrift”, 21, 1958, s. 239–248.

¹⁴ *Poeter och pirater. Historiska och litterära essäer*, Stockholm 1958. Kwestii hiszpańskich I latynoamerykańskich dotyczyły eseje: „Tropikalna galleria piratów”, „Nicolás Guillén, czarny poeta z Kuby”, Hiszpański podbój Ameryki w osądzie potomnych”, „Czarna Legenda”.

¹⁵ S. Arnoldsson, *La leyenda negra. Estudios sobre sus origenes*, Goteborg 1960.

¹⁶ Średniowieczna geneza hiszpańskiej „czarnej legendy” oraz jej współczesne echa w historiografii i polityce, referat wygłoszony podczas Warsztatów mediewistycznych: „Legenda. Problem badawczy”, Lublin, 14 XII 2007, tekst w druku.

¹⁷ J. Juderías, *La leyenda negra*, Barcelona 1900.

¹⁸ *Hettan Springer naften. Spanskamerikansk liryk tolkad*, Uppsala 1956.

¹⁹ Pablo Neruda (1904–1973), chilijski poeta, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury (1971).

²⁰ Rubén Darío (1867–1916), poeta, dziennikarz i dyplomata nikaraguański.

²¹ Nicolás Guillén (1902–1989), poeta, publicysta i dyplomata kubański.

W historiografii polskiej Arnoldsson jest cytowany przede wszystkim w tekstach poświęconych hiszpańskiej czarnej legendzie oraz inkwizycji²², generalnie jednak znajomość jego prac jest stosunkowo niewielka. Być może warto pomyśleć o przekładzie na język polski jego fundamentalnego studium poświęconego średniowiecznej genezie hiszpańskiej „czarnej legendy”.

SVERKER ARNOLDSSON AND SPANISH STUDIES IN SWEDEN

Abstract. Sverker Arnoldsson, one of the most eminent Scandinavian experts in Spanish studies, died 51 years ago (1959). It was him who initiated studies on Swedish-Spanish relations, the conquest of the New World, the American-American historiography. Arnoldsson's most outstanding work is a study devoted to the "black legend" where he pointed to the medieval origin of this phenomenon.

Key words: Arnoldsson, Spanish studies in Scandinavia, Swedish-Spanish-IberoAmerican relations

²² Wymienia go na przykład w bibliografii L. Biały, *Dzieje inkwizycji hiszpańskiej*, Warszawa 1989, s. 315.